



Hannah Arendt
Denken & Willen_8

Petra Bolhuis
Maleutiek najaar 2020

Maleutiek_2020_Denken&willen_1 1

1

Probleem van de wil

Verlangen of begeren heeft altijd iets van onvrijwilligheid; het dient zich aan. Willen heeft direct een relatie met vrijheid.

Is dat zuivere semantiek? Nee, het is ook een innerlijke ervaring dat je iets kunt willen ook al verlang je er niet naar. Dat je zelfs iets kunt willen ook al kun je jezelf er niet toe zetten om het te doen.

Willen is een macht over jezelf of anderen of zelfs over de natuur.

Maleutiek_2020_Denken_college 8

2

Denken en willen als niet verschijnende verschijnselen

Als *denken* of zelfs het *ik denk* (Descartes) wordt gepostuleerd valt niemand daarover.

Willen is evenals denken een innerlijk iets is dat niet als verschijnsel bestudeerd kon worden.

En zelfs nu wel het wel bestuderen moeten we het eerst postuleren om er de bijbehorende hersenactiviteit bij te vinden.

Arendt zegt dat probleem of de wil wel bestaat dat steeds terugkeert zit in de combinatie **wil en vrijheid**.

Maleutiek_2020_Denken_college 8

3

Vrijheid van de wil is groot

Denken moet voldoen aan wet van non-contradictie. Waar dat niet gebeurt, zoals bij het bullshitten, gaat het ook op willen lijken. Willen = vrij.

Vrijheid was politiek, Vrijheid werd een innerlijke ervaring, een gevoel. Er is tot het christendom geen 'idee' van vrijheid, geen mentaal artefact dat eraan gekoppeld is. Dat maakt dat het idee 'wil' als vrije wil, historisch is. (22)

Maleutiek_2020_Denken_college 8

4

Wat staat op het spel ?

"Wat hier op het spel staat, is de wil als de oorsprong van het handelen, dat wil zeggen als de "macht om *spontaan* een serie van opeenvolgende dingen of toestanden te beginnen" (Kant). Zonder twijfel is elke mens, op grond van zijn geboorte, een nieuw begin, zoals Augustinus al stelde, en zijn macht om te beginnen beantwoordt vermoedelijk aan dit feit van de menselijke conditie.

De vraag is hoe dit vermogen, dat ons in staat stelt iets nieuws tot stand te brengen en dus "de wereld te veranderen", kan functioneren in de wereld van de verschijnselen, met andere woorden in een omgeving van feitelijkheid die per definitie oud is en die elke spontaneïteit van zijn nieuwkomers meedogenloos verandert in het "geweest-zijn" van feiten." (23/24)

Maleutiek_2020_Denken_college 8

5

Tijd

Denken stelt ons in staat om in een nu te verkeren (29), het geheugen biedt ruimte voor het verleden(30) en de wil is het mentale orgaan voor de toekomst.

"Vanaf het ogenblik dat we onze geest op de toekomst richten, hebben we niet langer met *objecten*, maar met *projecten* te maken, en het doet er weinig toe of deze projecten *spontaan* ontspringen dan wel anticiperend reageren op toekomstige omstandigheden." (30)

Maleutiek_2020_Denken_college 8

6

Ook willen overschrijdt de grenzen van haar mogelijkheden

En juist zoals het verleden zich altijd aan de geest manifesteert in de gedaante van zekerheid, manifesteert de toekomst zich altijd als fundamenteel onzeker, ongeacht de hoge waarschijnlijkheidsgraad van voorspellingen. (...)

dat de behoefte van de wil om te willen niet minder sterk is dan de behoefte van de rede om te denken; in beide gevallen overschrijdt de geest zijn natuurlijke grenzen, ofwel door onbeantwoorbare vragen op te werpen, ofwel door zich te verplaatsen in een toekomst die er voor het willende subject nooit zal zijn. (30/31)

Maieutiek_2020_Denken_college 8

7

Niet willen, maar kunnen staat centraal in klassiek filosofie

Vrijheid voor de Grieken was eerder een ik kán dan een ik wil. Het gaat hen erom dat vrije mannen geen (fysieke) belemmering ervaren om dat te doen wat ze doen. (blz. 33)

Dan komt er een periode waarin God wil en de mens die wil moet herkennen en volgen, beamen.

En nog lange tijd werkt de argwaan tegen mensen die willen door in de filosofie. (Kant)

Maieutiek_2020_Denken_college 8

8

Contingentie en noodzakelijkheid

- Aristoteles maakt onderscheid tussen contingentie en noodzakelijkheid. De essentie van dingen is altijd noodzakelijk, wat toeval is kán niet tot de essentie behoren.
- Wil is daarmee onmogelijk essentieel te noemen.
- Wat mensen willen, willekeur, is niet noodzakelijk en dus uiterst veranderlijk.
- Het geheel der dingen wordt gezien als cyclisch en kan dus geen ruimte bieden aan het nieuwe dat toeval of wil er in zou kunnen aanbrengen.

Maieutiek_2020_Denken_college 8

9

Het Zijn en het worden

Voor veel klassieke denkers gaat het dus om het cyclische, maar als het Zijn wordt ontdekt dan gaat men ook aandacht geven aan het blijvende van sommige menselijke handelingen (heldenverhalen)

Pas bij Hegel wordt een oplossing gevonden voor een cyclisch beeld dat ook het specifieke leven van mensen en hun veranderingen meedenkt als essentieel. Van Zijn naar Worden als centrale categorie.

Maieutiek_2020_Denken_college 8

10

Lineaire perspectieven en de wil

Met name het christendom brengt een verandering teweeg met een begin en een eind aan de geschiedenis. Vanaf de verdrijving uit het paradijs tot de wederkeer van Christus op aarde is een verhaal van essentiële irreversibele gebeurtenissen.

"hoe de christen na de dood zal voortleven, wordt tijdens zijn leven beslist, wanneer hij nog "een pelgrim op aarde is"; de christen heeft dus een toekomst voorbij het zekere, onvermijdelijke einde van zijn leven. Het is in samenhang met de voorbereiding op dit toekomstige leven dat Paulus de wil en zijn noodzakelijke vrijheid, in al hun complexiteit, als eerste ontdekte." (36)

Maieutiek_2020_Denken_college 8

11

Moderne filosofie ziet de wil als het hoogste

- Schiller; 'Er is geen ander macht in de mens dan de wil' (37)
- Schopenhauer; het *Ding an sich* van Kant = de wil (38)
- Hegel; De geschiedenis is de wil van de Geest om zich te veruitwendigen. (Komt Arendt nog op terug)
- Nietzsche lijkt hoogtepunt van het willen, maar is volgens Arendt juist een terugkeer naar het cyclische denken van de oudheid. (39)
- Zij ziet eenzelfde terugkeer bij de late Heidegger (40)

Maieutiek_2020_Denken_college 8

12

Probleem van Arendt met de moderne denkers over de wil

“Het is alsof de denkers van de Moderne Tijd, helemaal op het eind, uitweken naar een “land van het denken” (Kant),³⁸ waar hun eigen specifiek moderne bemoeienissen — met de toekomst, met de wil als specifiek orgaan voor de toekomst en met de vrijheid als probleem — niet bestonden, anders gezegd, waar er geen notie was van een mentaal vermogen dat zou kunnen beantwoorden aan de vrijheid, zoals het denkvermogen beantwoordde aan de waarheid.”

³⁸ Noot van Mary McCarthy, die de eerste uitgave van *Willen* verzorgde: we hebben niet kunnen achterhalen naar welke tekst Arendt hier verwijst.